

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ НАПРЯМ

УДК 343:340.65


DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.3.28>

Катерина Володимирівна Катеринчук,

доктор юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, кафедра публічного та приватного права (завідувач);


 <https://orcid.org/0000-0002-6700-2831>,

e-mail: k_katerinchuk@ukr.net;

Ольга Леонідівна Мацюк,

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (студентка);

 <https://orcid.org/0000-0003-0883-9073>,

e-mail: olga23071999@ukr.net

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Проаналізовано сучасний стан захисту дітей для виявлення основних проблем у сфері захисту прав дитини. Розглянуто законодавство деяких країн для подальшого встановлення особливостей і мінімізації випадків насильства над дітьми та дискримінації щодо них. Запропоновано створити відповідні програми та проводити інформаційні заходи для протидії і попередження жорстокого поводження з дітьми.

Ключові слова: права дитини, насильство над дітьми, захист дітей, дитячий омбудсмен, протидія насильству.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Усе в житті людини починається зі сприйняття світу очима дитини. Саме тому важливо, щоб вона знала свої права з дитинства. Кожна дитина становить надзвичайну цінність не лише для своїх батьків, а й для всього світу, саме тому що вона є унікальною, і другої такої немає і не буде [1]. Тому ця тематика є актуальною, адже саме через нездатність захистити себе діти часто страждають від насильства, що призводить до невтішних наслідків, зокрема психічних проблем.

Поняття «дитина» та її вікові межі чітко визначено у ст. 1 Конвенції про права дитини (далі – Конвенція): «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до

даної особи, вона не досягає повноліття раніше»¹. Відповідно до Сімейного кодексу України (ч. 2 ст. 6) малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років². Отже, поняття «дитина» має чітко встановлені вікові межі, а також особливий правовий статус. Діти мають конкретні права й обов'язки, які викладено у положеннях Цивільного та Сімейного кодексів України, ці права встановлено також у міжнародно-правових актах: Конвенції про права дитини, Європейській конвенції про здійснення прав дітей, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення тощо, які гарантують та захищають права дітей.

Стан дослідження проблеми

Питанню захисту прав дітей приділяють увагу такі науковці, як О. А. Беспаль, Ю. О. Буров, А. В. Дакал, Н. І. Дідик, Л. Л. Лабенська, А. І. Ніколачук, І. В. Полат, Ю. О. Трестер, Н. Д. Щербак, Я. І. Юрків та інші. Сьогодні наукові здобутки вчених є вагомими та актуальними, але це питання не окреслює всіх нормативних проблем, тому потребує всебічного розгляду та доопрацювання.

Мета і завдання дослідження

Метою роботи є аналіз законодавства деяких країн для подальшого встановлення особливостей і шляхів протидії насильству над дітьми. Для досягнення поставленої мети виділено такі *завдання*: аналіз вітчизняних і зарубіжних законодавчих положень, визначення основних проблем у сфері захисту прав дитини та з'ясування шляхів їх усунення.

Наукова новизна дослідження

У роботі проаналізовано вітчизняний та зарубіжний стан міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав дитини. Досліджено сучасний стан захисту дітей крізь призму міжнародного, кримінального та конституційного права. Особлива увага приділялася дослідженню таких положень чинного законодавства, як умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини та онлайн-цькування дітей. Розроблено пропозиції з удосконалення законодавчих положень, які допоможуть врегулювати проблемні питання захисту дітей від різних проявів насильства.

¹ Конвенція про права дитини : від 21.11.1995 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 11.09.2021).

² Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 11.09.2021).

Виклад основного матеріалу

Ще з давніх-давен люди мріяли про вільне щасливе життя без насильства, жорстокості та приниження, для досягнення чого потрібні певні задекларовані права [1]. В Україні зараз загострилася проблема цькування, приниження, заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, особливо в освітньому процесі – булінгу [2]. Тому однією з умов забезпечення прав і свобод людини є протидія вчиненню насильницьких дій. Діти є найбільш незахищеною, уражливою групою, тому часто стають потерпілими від правопорушень проти особи. Проблема застосування насильства щодо дітей є актуальною для України та багатьох країн світу.

Розвиток концепції прав людини сприяв тому, що права дитини були виділені в особливу категорію. На початку ХХ ст. права дітей зазвичай розглядалися в контексті наявних проблем використання дитячої праці, торгівлі дітьми та сексуальної експлуатації неповнолітніх. Необхідність законодавчого забезпечення охорони життя та здоров'я дітей і захисту їх прав спонукала Лігу Націй ухвалити Женевську декларацію прав дитини в 1924 р. Наступним важливим кроком стало ухвалення ООН в 1959 р. Декларації прав дитини, в якій були проголошені соціальні та правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей. У ній зазначалося, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист, як до, так і після народження». Документ складається з 10 положень (принципів, як зазначено у Декларації), визнання і дотримання яких мало дозволити «забезпечити дітям щасливе дитинство» [2].

У Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р.¹ визначено, що «держави-учасниці цієї Конвенції, визнаючи, що в усіх країнах світу є діти, які живуть у виключно тяжких умовах, і що такі діти потребують особливої уваги, враховуючи належним чином важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини, визнаючи важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя дітей в кожній країні». Аналізуючи положення Конвенції, можна дійти висновку, що держави-учасниці здійснюють захист дітей від будь-якої форми насильства, покарання та утисків.

Європейська конвенція про здійснення прав дітей (далі – ЄКЗПД) від 21 січня 1996 р.² проголошує, що «Держави – члени Ради Європи

¹ Конвенція про права дитини : від 21.11.1995 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 11.09.2021).

² Європейська конвенція про здійснення прав дітей : від 25.01.1996 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135 (дата звернення: 11.09.2021).

та інші держави, що підписали Європейську конвенцію, визначають, що для підтримки прав дитини має надаватися відповідна інформація. Європейська конвенція про здійснення прав дітей базується на принципах: захисту дитинства, протидії насильству, покарання винуватого у насильстві» [3].

У ст. 3 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення¹ визначено, що дитина – це будь-яка особа віком до 18 років. Держави-члени цієї Конвенції вважають, що кожна дитина має право на захист від сексуальної експлуатації та розбещення, адже такі форми насильства над дітьми набули великих масштабів, а також руйнують здоров'я дітей та соціально-психологічний розвиток, тому ця проблема потребує протидії та боротьби на міжнародному законодавчому рівні. Конвенція закликає до розроблення плану заходів щодо припинення сексуальної експлуатації дітей. Також слід звернути увагу на рекомендації Комітету міністрів № R (91) 11 щодо сексуальної експлуатації, порнографії, проституції та торгівлі дітьми і підлітками та рекомендації Res (2001) 16 щодо захисту дітей від сексуальних посягань. Сьогодні ця Конвенція є надзвичайно важливою, адже через пандемію COVID-19 рівень сексуальної експлуатації дітей зростає, необхідно звернути увагу на онлайн-насильство. За словами колишнього дитячого омбудсмена М. Кулеби, «якщо говорити про світові дослідження, то вони вказують на те, що кожна п'ята дівчинка страждає від сексуального насильства у віці до 18 років. Це жахлива статистика, і це не тільки Україна. Але якщо говорити про Україну і про ті кримінальні справи, які були заведені, то це – 410 випадків торік, 70 випадків вже за два місяці цього року»².

Ми вважаємо, що саме через самоізоляцію діти багато часу проводять перед гаджетами (телефони, ноутбуки, планшети) та стають більш уразливими і таким чином потрапляють «на гачок» аферистів, які втираються у довіру, просять надіслати фото сексуального характеру й потім шантажують, але часто діти стають потерпілими і від знайомих. З огляду на вищевказане 18 лютого 2021 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи

¹ Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse : 25.10.2007 // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/1680084822> (дата звернення: 11.09.2021).

² За сексуальне насильство над дітьми торік порушили понад 400 справ – омбудсмен // Укрінформ : сайт. 19.03.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3211908-za-seksualne-nasilstvo-nad-ditmi-torik-porusili-ponad-400-sprav-ombudsmen.html> (дата звернення: 11.09.2021).

про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)», який набрав чинності 17 березня 2021 р.¹ Він посилює відповідальність за дитячу порнографію та сексуальне насильство над дітьми (статті 300, 301-1, 301-2, 156-1 КК України). Кримінальні правопорушення, вчинені стосовно малолітніх або неповнолітніх, слід розслідувати невідкладно й розглядати в суді першочергово. Закон запроваджує особливий механізм захисту дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками. Посилення відповідальності не вирішує проблему повною мірою, але дає поштовх до мінімізації випадків сексуального насильства стосовно дітей та їх сексуальної експлуатації. Також необхідно створити умови (заходи), щоб діти не боялися говорити про свої проблеми та знали свої права і розуміли, як захистити себе.

Китайська Народна Республіка (далі – КНР) захищає широкий спектр прав дітей за допомогою внутрішнього законодавства та ратифікації і приєднання до відповідних міжнародних договорів. Конституція КНР передбачає державний захист дітей та забороняє жорстоке поводження з ними. Серед багатьох законів та нормативних актів, що забезпечують захист прав дітей, первинним законом у цій галузі є Закон КНР про захист неповнолітніх (уперше ухвалений у 1991 р., переглянутий у 2006 р.). Закон про захист неповнолітніх набув чинності 1 червня 2007 р., ним встановлено обов'язки сімей, шкіл та уряду щодо захисту прав дітей, а також судового захисту². Китайська народна республіка має низку законів щодо захисту дітей: про охорону здоров'я матері та дитини, контроль народжуваності, освіту, включно з особливими потребами дитини, дитячу працю та експлуатацію (ст. 15 Трудового закону наголошує, що «жодним підрозділам, які працевлаштовують, не дозволяється наймати неповнолітніх, які не досягли 16 років. Установи відділення літератури та мистецтва, фізичної культури та спеціальних декоративно-прикладних мистецтв, які приймають на роботу неповнолітніх, що не досягли 16-річного віку, повинні пройти формальну перевірку та затвердження згідно з відповідними положеннями держави та гарантувати

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції) : Закон України від 18.02.2021 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20> (дата звернення: 11.09.2021).

² Legal Reports (Publications of the Law Library of Congress) // Library : сайт. URL: <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/china.php> (дата звернення: 11.09.2021).

своє право на обов'язкову освіту»¹), про продаж та торгівлю дітьми тощо. Ми розглянули чимало наукових статей та нормативно-правових документів, які стосуються захисту дітей у КНР, однак інформацію щодо повноважень омбудсмена там належним чином не висвітлено.

Федеральне бюро з питань гендерної рівності Швейцарії підрахувало, що близько 300 тис. дітей та молоді нині є свідками насильства між батьками. Вони не отримують достатнього захисту, і цю несправність треба терміново виправити. Уряд Швейцарії ратифікував Стамбульську конвенцію – Конвенцію Ради Європи про протидію домашньому насильству – у 2017 р. У Конвенції чітко обговорюється, як слід захищати дітей, які є свідками насильства у своїх сім'ях. Однак у Швейцарії її впровадження відбувалося повільно. 18 червня цього року уряд опублікував свій перший національний звіт про Конвенцію Ради Європи про запобігання та протидію насильству проти жінок та домашньому насильству (Стамбульську конвенцію). У звіті також обговорюється необхідність розширеного захисту дітей-свідків. Стамбульська конвенція закликає держави надавати відповідну кількість місць у притулках для жертв насильства. Наразі у Швейцарії є лише один будинок для дівчат у Цюріху. Після ратифікації Федеральна рада створила фонд для підтримки проєктів та заходів щодо запобігання насильству на загальну суму близько 3 мільйонів швейцарських франків на рік². Зараз у країні працюють над тим, щоб захистити дітей, особливо звертаючи увагу на психологічне та фізичне насильство. Також у Швейцарії, як і у деяких інших європейських країнах, встановлено кримінальну відповідальність за вбивство новонародженої дитини: відповідно до ст. 116 Кримінального кодексу Швейцарії «вбивство матір'ю своєї дитини під час пологів або у період того часу, коли вона перебуває під впливом процесу пологів, карається позбавленням волі до трьох років або грошовим стягненням»³.

В Україні також є стаття 117 КК України «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»⁴. Положення цих статей є схожими, і,

¹ Labour Law of the People's Republic of China // Database of Laws and Regulations : сайт. URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Law/2007-12/12/content_1383754.htm (дата звернення: 11.09.2021).

² Children who witness domestic violence experience direct psychological abuse // Ombud : сайт. 13.07.2021. URL: <https://www.ombuds-office-childrens-rights-switzerland.ch/news/children-who-witness-domestic-violence-experience-direct-psychological-abuse> (дата звернення: 11.09.2021).

³ Swiss Criminal Code of 21.12.1937 // Legislationline : сайт. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf (дата звернення: 11.09.2021).

⁴ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 11.09.2021).

досліджуючи це питання [4, с. 44], ми виявили, що в Україні необхідно виключити дискусійну термінологію – «одразу після пологів», адже це негативно впливає на кваліфікацію.

Закон Республіки Польщі від 26 жовтня 1982 р. «Процедурний порядок для неповнолітніх» вважає неповнолітніми осіб старше 13, але молодше 17 років, які вчинили кримінальне правопорушення. Права дітей гарантуються Конституцією Республіки Польщі, а також Конвенцією 1989 р. про права дитини (ратифікованою Польщею в 1991 р.). У Республіці Польща, як і в Україні, є омбудсмен / захисник прав дітей¹. Кримінальне законодавство Республіки Польща² передбачає відповідальність за посягання на життя та здоров'я дитини у розділі XIX «Злочини проти життя та здоров'я» (статті 148–162). Статті цього розділу не передбачають окремого виділення дитини як потерпілого від посягань на життя і здоров'я, законодавець лише передбачає у ст. 149 відповідальність за дії, коли «мати вчиняє вбивство своєї дитини під час пологів під впливом процесу пологів».

У Республіці Польща велику роль у захисті дітей виконує омбудсмен, який вживає заходів для забезпечення повноцінного та гармонійного розвитку дитини, поважаючи її гідність та суб'єктивність (ст. 3 Закону про Омбудсмена у справах дітей Республіки Польщі). Для виконання цих завдань дитина має бути захищена від усіх форм насильства, жорстокості й експлуатації, а також від деморалізації, нехтування та інших форм жорстокого поводження. Усі діти є об'єктом турботи омбудсмена; особливий догляд надається дітям-інвалідам. У цій країні існує низка установ, які опікуються правами дітей. Однак часто вони діють лише в конкретному соціальному середовищі або в певній галузі, й іноді ситуація дитини не є головною метою їх діяльності. Призначення омбудсмена у справах дітей означало створення незалежної установи з повноваженнями наглядати, попередження та ініціативи для підтримки зусиль з максимального захисту прав дітей. Обов'язок омбудсмена полягає у наданні Сейму та Сенату інформації про його діяльність та коментарів щодо стану дотримання прав дітей у Республіці Польща. Оскільки ця інформація оприлюднюється, це чудова можливість розпочати загальнонаціональну дискусію про стан дотримання прав дітей у Польщі³.

¹ Children and youth protection in Poland // Protection of Minors : сайт. URL: <https://www.protection-of-minors.eu/en/country/PL> (дата звернення: 11.09.2021).

² Kodeks karny : Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. // ISAP : сайт. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200001444/U/D20201444Lj.pdf> (дата звернення: 11.09.2021).

³ Czym zajmuje się Rzecznik Praw Dziecka? // Rzecznik Praw Dziecka : сайт. URL: <https://brpd.gov.pl/czym-zajmuje-sie-rzecznik-praw-dziecka/> (дата звернення: 11.09.2021).

В Індії основні положення про захист дітей містяться в Законі про ювенальну юстицію (піклування та захист дітей) 2015 р. У главі VI Закону викладено процедуру стосовно дитини, яка потребує догляду та захисту, а в главі IX описано певні правопорушення проти дітей, включно із жорстокістю. Закон про захист дітей від сексуальних правопорушень 2012 р. містить положення, що захищають дітей від сексуального насильства, сексуального домагання та порнографії, а також передбачає створення спеціальних судів для розгляду таких правопорушень. Національна комісія з питань захисту прав дитини була створена в березні 2007 р. відповідно до Закону про комісії з питань захисту прав дитини від 2005 р. для періодичного перегляду законів, політики та програми для забезпечення їх сумісності з правами дитини, закріпленими в Конституції Індії та Конвенції ООН про права дитини, учасником якої є Індія¹. В Індії є конституційні гарантії, які регулюють права дітей та урівнюють їх з іншими дорослими громадянами: право на ефективність (ст. 14), право проти дискримінації (ст. 15), право на особисту свободу та заступний закон (ст. 21), право на захист від торгівлі людьми та примусової праці (ст. 23), право меншин на захист їх інтересів (ст. 29), право слабких верств населення щодо захисту від соціальної несправедливості та всіх форм використання (ст. 46), право на харчування, рівень життя та покращення здоров'я населення (ст. 47)². На наш погляд, є правильним, щоб діти мали рівні права з дорослими.

Франція почала розробляти законодавство про захист дітей наприкінці XIX ст. Відповідальність за насильство та інші зловживання щодо дітей передбачено її Кримінальним кодексом³. Існують також цивільні та адміністративні заходи щодо захисту дітей від жорстокого поводження та бездіяльності щодо дітей. Цивільний кодекс визначає обов'язки батьків забезпечувати безпеку своїх дітей, їх здоров'я, моральний розвиток та отримання освіти. Він надає право дітям, що постраждали від домашнього насильства, клопотати перед суддею про запобіжний захід. Кодекс сім'ї та соціальних дій визначає загальну суспільну мету – захист дітей і встановлює адміністративні

¹ India Child Protection Law and Policy // Ministry of Women & Child Development : сайт. URL: https://wcd.nic.in/sites/default/files/Download%20File_1.pdf (дата звернення: 11.09.2021).

² The Constitution of India as on 19-th December 2020 // Legislative Department : сайт. URL: https://legislative.gov.in/sites/default/files/COI_1.pdf (дата звернення: 11.09.2021).

³ Code pénal // Legislationline : сайт. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8546/file/France_CC_am012020_fr.pdf (дата звернення: 11.09.2021).

межі для реалізації такої політики щодо дітей та їх добробуту¹. На жаль, проаналізувавши деякі джерела, ми виявили, що поодинокі права дітей у Франції зневажають. Уповноважений з прав дітей вважає, що нездатність інституцій урахувати інтереси дитини є формою інституційного насильства, а також він підтвердив, що часто ігноруються дитячі «травми», яких діти зазнали у своїй країні та під час міграції. Це становить серйозну дискримінацію щодо дітей-мігрантів без супроводу, яких слід вважати насамперед дітьми, які потребують захисту, і не обмежувати їх імміграційним статусом². Насамперед вищевказане стосується дітей-мігрантів, але, на нашу думку, будь-яка дитина, незалежно від статусу та походження, має права та потребує захисту.

Австрія робила особливий акцент на правах дитини, включно із захистом від насильства та експлуатації, не лише під час членства в Раді Безпеки ООН з 2009 по 2010 роки, але і під час членства в Раді ООН з прав людини з 2011 по 2014 роки, зокрема в Резолюції «Права людини під час здійснення правосуддя, включно з ювенальною юстицією», яку зосереджено на захисті дітей та неповнолітніх. Австрія також підтримує розроблення нових стандартів ООН стосовно ліквідації насильства щодо дітей у галузі попередження кримінальних правопорушень. Ці модельні стратегії та практичні заходи спрямовано на підтримку держав у запобіганні насильству щодо дітей, які контактували із системою правосуддя. Австрія пропагує підхід, що ґрунтується на правах людини, щодо боротьби з дитячою смертністю. Управління Верховного комісара ООН з прав людини спільно зі Світовою організацією охорони здоров'я розробляє керівні принципи боротьби з дитячою смертністю. Австрія здійснює захист прав дітей у межах проєктів ЮНІСЕФ (наприклад, заходи проти калічення жіночих статевих органів в Ефіопії)³. Також в Австрії на підставі Закону про добробут молоді 1989 р. та підкріпленого Законом про службу у справах дітей та молоді 2013 р. провінції (землі) були зобов'язані створити офіси омбудсмена у справах дітей та молоді, які

¹ The Protection of Children in France // Humanium : сайт. URL: <https://www.humanium.org/en/the-protection-of-children-in-france-2/> (дата звернення: 11.09.2021).

² Marquis C. France Slammed Over Treatment of Migrant Children // Human Rights Watch : сайт. 19.11.2019. URL: <https://www.hrw.org/news/2019/11/19/france-slammed-over-treatment-migrant-children> (дата звернення: 11.09.2021).

³ Rights of the Child // Federal Ministry Republic of Austria : сайт. URL: <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/human-rights/priorities-of-austrian-human-rights-policy/rights-of-the-child/> (дата звернення: 11.09.2021).

пропонують комплексні послуги з консультування та допомоги дітям та молоді, а також батькам або законним опікунам. Робота омбудсмена з питань дітей та молоді охоплює індивідуальні справи, такі як юридичні та психологічні консультації, посередництво між постраждалими, проекти посередництва та направлення до конкретних (наприклад терапевтичних) закладів, а також загальне представництво інтересів дітей та молоді. Отже, цей інститут відіграє головну роль у боротьбі із сексуальною експлуатацією дітей, підтримує дітей та молодь у разі розлучення батьків, захищає дітей-біженців без супроводу, які ще є неповнолітніми, та сприяє участі дітей у політичних процесах та імплементації Конвенції ООН про права дитини. Для створення мереж офісів омбудсмена дітей та молоді на національному рівні було створено Постійну конференцію омбудсменів у справах дітей та молоді в Австрії¹.

Україна, як і інші країни світу, також здійснює нормативний захист прав та свобод дітей. Основні нормативно-правові акти, що захищають та регулюють права дитини в цій державі, це Конституція України, Закон України «Про охорону дитинства», Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Кодекс про адміністративні правопорушення та інші законодавчі акти. Також Кабінет Міністрів України затвердив Державну соціальну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період від 30 травня 2018 року до 2021 року². Програму спрямовано на запобігання всім формам насильства над дітьми. 11 серпня 2011 р. були вперше видані укази Президента України про Уповноваженого Президента України з прав дитини, а також призначено особу на цю посаду. Це стало позитивним моментом, і уже у 2013 р. Україна вперше стала членом Європейської мережі омбудсменів з прав дітей (ENOC)³. Посада дитячого омбудсмена є надзвичайно важливою, адже через інститут Уповноваженого Президента з прав дитини відбувається співпраця з міжнародними організаціями. Тому необхідно звертати

¹ Organisation of the Austrian Federal Chancellery // Federal Chancellery Republic of Austria : сайт. URL: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/federal-chancellery/organisation.html> (дата звернення: 11.09.2021).

² Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 453 // ВД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-p> (дата звернення: 11.09.2021).

³ Права дитини // Судова влада України : офіц. сайт. 19.06.2019. URL: <https://bl.od.court.gov.ua/sud1506/pres-centr/news/731075/> (дата звернення: 11.09.2021).

увагу на випадки знущань над дітьми, адже у деяких випадках саме бездіяльність призводить до трагічних наслідків [5].

Висновки

Отже, кожна держава у межах своїх можливостей намагається захистити дітей від фізичного, економічного, психологічного та сексуального насильства. Діти – це особлива група, тому потрібні відповідні умови для нормального всебічного (фізичного, духовного, психологічного, морального) розвитку індивіда. Також необхідно звернути увагу на те, що у різних країнах по-різному ставляться до проблеми умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. Деякі держави, як і Україна, виокремлюють статтю у кримінальному кодексі (ст. 117 КК України), а деякі кваліфікують це як убивство. Ми вважаємо, що таке кримінальне правопорушення треба виокремити в самостійну статтю, особлива увага має приділятися психологічному стану матері та часу вчинення цього кримінального правопорушення.

Сьогодні необхідно захищати дітей в Інтернеті, тому що почастишали випадки, коли вони стають потерпілими від сексуальної експлуатації (зображення та відео сексуального характеру) та цькування онлайн. Тому ми вважаємо, що доречно розробити план заходів щодо протидії та захисту прав дітей, включно з онлайн-безпекою.

Міжнародний механізм захисту прав дітей свідчить про актуальність цієї проблеми в усьому світі. Державну політику багатьох країн спрямовано на боротьбу з різними видами насильства щодо дітей, тому розробляється і реалізується система законодавчого захисту на різних рівнях. Права дитини треба реалізовувати, щоб діти були повноцінними членами суспільства. Тому важливим у цьому питанні є проведення різних інформаційних заходів, за допомогою яких дитина стає більш свідомою та розширює свої правові знання, а також має уявлення про особисту безпеку та недоторканність. Також необхідно інформувати дитину та її батьків про те, куди вона може звернутися у разі побиття, цькування, іноді катування та інших форм знущань над нею. Для протидії та попередження жорстокого поводження з дітьми необхідно створити відповідні програми (наприклад, поетапні на декілька років, програми соціального захисту дітей, *програми захисту прав дітей* та розвитку сімейних форм виховання, програми захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також програми, які матимуть інформативну функцію).

Список бібліографічних посилань: 1. Власенко М. Н. Загальні поняття про права дитини // ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»: сайт. 12.02.2016. URL: <https://pkvfr.kiev.ua/2016/02/12/prava-cheldren/> (дата звернення: 11.09.2021). 2. Катеринчук К. В., Мацюк О. А. Булінг: правові та соціально-психологічні аспекти. Слово Національної школи суддів України.

2020. № 3 (32). С. 113–124. **3.** Мамич О. В. Конвенція Ради Європи «Про здійснення прав дітей» 1996 р. та виконання її положень в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 64. С. 40–46. **4.** Катеринчук К. В. Проблеми кримінально-правової характеристики умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70), ч. 3, № 2. С. 41–46. **5.** Беспаль О. Л., Катеринчук К. В. Детермінанти злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються щодо дітей у сім'ї. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70), № 3. С. 161–165.

Надійшла до редакції 14.09.2021



Katerynychuk K. V., Matsiuk O. L. Comparative Characteristics of International and Legal Standards in the Field of Children Rights Protection

The current state of child protection through the prism of international, criminal and constitutional law has been studied. The concept of “a child” and the age limits, which are contained in the Convention on the Rights of the Child and the Family Code of Ukraine, have been analyzed. The legislation of some countries has been studied for further establishment of features and ways of counteraction to violence against children.

The emphasis has been placed on the current legislation, such as the murder of a newborn by the mother and the online harassment of children.

Child abuse and neglect of the interests have serious consequences: deterioration of the health; developmental delay; socialization of a child; threat to life and sometimes death of a child. It has been stated that every child, regardless of status and origin, has rights and has to be protected.

It has been established that the issues in the field of children rights' protection currently need to be comprehensively considered and supplemented. At the legislative level, a system of measures for the rights and interests of the child has been developed, but according to the practice, it is ineffective, because there is no control over children rights' protection in Ukraine. An important role in this matter is played by the Ombudsman, who must monitor the rights of the child, as well as must respond to cases of abuse and take appropriate measures to prevent and counteract them.

It has been noted that the international mechanism for children rights' protection testifies to the urgency of this problem throughout the world. Public policies in many countries are aimed at combating various forms of violence against children, but such measures in most countries are ineffective. To solve this problem, we need appropriate programs of a social protection and informational function. The authors have elaborated propositions to improve the legal provisions that can help to resolve the problematic issues of protecting children from various forms of violence.

Key words: children rights, child abuse, children protection, Child Ombudsman, counteraction to violence.

